

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1. Vtrum pœnitentia sit sacramentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

San: ex rebus tanquam materia, & uerbis tanquam forma & specialiter de sacramento poenitentiae dicitur, cuius quasi materia sunt actus poenitentis.

¶ Ne ratio Scot. ualet scilicet, quia nullus actus poenitentis est aliquid sententiae sacerdotis: quoniam supponit haec ratio sacramentum non esse consistere essentialiter in sola absolutione.

¶ Quocirca sequendo, & communem & sacri Concilii doctrinam, dicendum est sacramentum poenitentiae consistere ex uerbis absolutionis ut forma, & actu seu actibus poenitentis, ut materia proxima. Nec alia querenda est, de hoc ratio; nisi auctoritas, utraque iam adducta & consonantia: quae scilicet consonant conditiones sacramenti huic toti conditioni exactae poenitentis, & absolutionis, & in significando, & in causando, & in passionis institutione diuina.

¶ Secundo est, circa rem huius sacramenti, quae scilicet est & res & sacramentum, an scilicet sit interior poenitentiae, an ornatus aliquis: Et quoniam magna uidetur, alio modo de ornatu, nec intentionis mea est scribere ad contradiendum alius, diuisa unicuique probabilitate suae opinionis, dicam quid secundum Auctorem, & rationem relictam uidetur sententiam.

¶ De sacramentis nil aliud sciendum est, nisi quod acceptus tam ex parte causalitatis attributa sacramento, quam ex parte rei, & sacramenti, quam etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum; nec necessitas est probabiliter ornatus ponitur, nam causalitas sacramenti sufficienter saluatur respectu gratiae, etiam si nihil aliud causaret nisi uero & sacramentum sufficienter saluatur hic per interiori poenitentiam.

¶ Dispositio autem ad gratiam, quae tamen tantum ponderatur a poenitentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, ex parte gratiae: quoniam gratia non est talis forma in anima ut egreat alia forma praedisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quod sicut lignum, si debet igni, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiam fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma praedisponente. Nec obstat character: quoniam, ut ex supra dictis patet, character non ponitur, ut disponat ad gratiam: quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur; dispositio enim ad gratiam, quae est in essentia animae, non est in intellectu, ut de se patet.

¶ Secundo, ex parte auctorum, quibus tantum confertur sacramentum poenitentiae. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti, iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supra dicta in secundo libro de iustificatione impiorum. Tertio, ex parte poenitentis: poenitens enim

de necessitate salutis. ¶ Sexto, De ordine eius ad alia sacramenta. ¶ Septimo, De institutione eius. ¶ Octauo, De duratione ipsius. ¶ Nono, De continuitate eius. ¶ Decimo, Vtrum possit iterari.

ARTICULVS PRIMVS. Vtrum poenitentia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod poenitentia non sit sacramentum. Gregorius enim dicit, & habetur in Decretis, quod sacramenta sunt baptisimus, chrisma, corpus & sanguis Christi, quae ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegum corpore rerum diuina uirtus: secretius operatur salutem: sed hoc non contingit in poenitentia: quia non adhibentur aliqua corporales res, sub quibus diuina uirtus operetur salutem: ergo poenitentia non est sacramentum.

¶ 2. Praeter. Sacramenta ecclesiae a ministris Christi exhibentur, secundum illud 1. Corint. 4. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei: sed poenitentia non exhibetur a ministris Christi, sed interius a Deo hominibus inspiratur, secundum illud Hierem. 31. Postquam conuersisti me, egi poenitentiam, ergo uidetur, quod poenitentia non sit sacramentum.

¶ 3. Praet. In sacramentis, de quibus iam supra diximus, est aliquid

inquantum poenitens non disponitur nisi per actus poenitentiae: omnis enim alia dispositio per accidens se haberet ad poenitentem: & propterea si ornatus poneretur, disponere, non nisi per accidens concurreret ad disponendum poenitentem; quod autem est per accidens, non est per se tribuendum sacramento poenitentiae. Commentarius poenitentiae ergo uidetur ornatus huiusmodi; sed ut in littera dicitur, interior poenitentia, est res, & sacramentum.

¶ Quid, quod est sacramentum tantum aliquid, quod est res & sacramentum: aliquid uero, quod est res tantum, ut ex praemis patet: sed hoc non inuenitur in poenitentia ergo poenitentia non est sacramentum.

¶ Sed contra est, quod sicut baptismus adhibetur ad purificandum peccatorum, ita & poenitentia, unde & Petrus dixit Simoni Act. 22. Quis tu es, ut sit ita actus, quod eius actus cum sacramento poenitentiae in uoto sufficiat ad remissionem peccatorum; ita quod actus sua est tanta quod ex sacramento in uoto fit contritio, iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶ Respon. Dicendum, quod sicut Gregorius dicit in supra dicto, sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta sit, ut aliquid significatue accipiamus, quod sancte accipiendum est. Manifestum est autem, quod in poenitentia ita res gesta sit, quod aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris poenitentis, quam ex parte sacerdotis absoluentis: nam peccator poenitens, per ea quae facit & dicit, ostendit cor suum a peccato recessisse: similiter etiam sacerdos per ea, quae agit & dicit circa poenitentem, significat opus Deo remittentis peccata. Unde manifestum est, quod poenitentia, quae in ecclesia agitur, est sacramentum.

¶ Ad PRIMVM ergo dicendum, quod nomine corporaliu reru intelliguntur etiam ipsi exteriores actus sensibiles, qui ita se habent in hoc sacramento, sicut aqua in baptismo, uel chrisma in confirmacione.

¶ Modus autem quo hoc fit, est quod Deus utrimque operatur: concurrunt siquidem ex parte poenitentis ad interiori poenitentiam, inspirando illam, ut in littera dicitur, non solum secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum; quod ex eo patet, quod ex interiori motu poenitens subiecit se clauibus. Et rursus concurrunt Deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiori poenitentiam, dum uincit sacramento ipso ad excitandum & perficiendum interiori actum poenitentis; sic enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum median- te sacramento, utitur etiam interiori actu poenitentis ad remissionem peccatorum; per hoc enim fit interior poenitentis actus res & sacramentum. Et per hoc apparet, quod sacramentum significat & causat interiori poenitentiam, & interiori poenitentia sic causata, significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim haec instrumenta subordinata principali agenti, Deo scilicet: sicut baculus, quo moueo lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manus, qua moueo baculum &c.

¶ Tertium est, quod Auctor seipso doctior, cum in quarta sententia, putasse solum formam in sacramento poenitentiae habere causalitatem, sicut in sacramento eucharistiae, & uerificasset, quod totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet forma, hoc in loco alius sentit, ut expressius declarat inferius in articulo ultimo, quod scilicet quod totum sacramen-

4. di. 74. q. 1. a. 1. q. 1. & di. 23. q. 3. ar. 3. q. 3. cor. 1. c. Mul. fac. circa med.

quasi. 46.

q. 46. ar. 1.

q. 46. ar. 2.

Refer. hoc citato in

In Sto. p. 102.

in ob. 11.

In ob. 11. c. 1. q. 1. p. 102.

f sacramentum poenitentiae, compositum scilicet ex materia & forma, id est, ex actu poenitentis & absolutione (sic enim ex his unum sacramentum) causa remissionem peccatorum ratione uniusque partium; principalis quidem ratione forma: secundario autem ratione materia; hoc est actum poenitentis, ut subordinantur clauibus ecclesiae, hoc est, quod actu poenitentis ex hoc ipso, quod plus efficitur sacramentum, utitur Deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionem peccatorum; sicut ex hoc ipso, quod aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa Deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerandum filios suos.

exercitationes quadam

AD SECUNDVM dicendum, quod in sacramentis, quae habent corporalem materiam, oportet quod illa materia adhibeatur a ministro ecclesiae, qui gerit personam Christi, in signum quod excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem poenitentiae, sicut dictum est, * sunt actu humani pro materia, qui proteniunt ex inspiratione interna: unde materia non exhibetur a ministro, sed a Deo inferius operante, sed complementum sacramenti exhibet minister, dum penitentem absoluit.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam in poenitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterior exercitus, tam per peccatorem penitentem, quam etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est poenitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

Utrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quod contrariantur effectui sacramenti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶ 2. Præ. Aug. * dicitur in lib. de poenitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitae peniteat: sed ad uetustatem uitae pertinent non solum peccata, sed etiam poenitentiae praesentis uitae. non ergo peccata sunt propria materia poenitentiae.

¶ 3. Præ. Peccatorum quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed poenitentiae sacramen-

tionem. est autem attendendum, quod in illis sacramentis, in quibus confertur excellentis gratia, quae superabundat omnem facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterior: sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad penam: & in confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritus sancti: & in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas spiritalis, quae proteniunt ex uirtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. unde si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorum, sed dispositiue se habent ad sacramenta. In illis autem sacramentis, quae habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loca materiae, ut accidit in poenitentia & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus, quaedam sunt res exterior adhibita, sicut emplastra & electuaria: quaedam uero sunt actus sanandorum, puta

tum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neque contra peccatum mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam contra ueniale, quod tollitur per satisfactionem peccatoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi: ergo peccata non sunt propria materia poenitentiae.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

RESPON. Dicendum, quod duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statim proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est * autem, quod materia proxima huius sacramenti sunt actus poenitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quae confitentur, & pro quibus satisfactio unde relinquitur, quod remota materia poenitentiae, sunt peccata, non acceptanda, sed detestanda & destruenda.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

AD SECUNDVM dicendum, quod uetus & mortalis uita est obiectum poenitentiae, non ratione peccati: sed ratione culpae annexae.

AD TERTIVM Dicendum, quod poenitentia quodammodo est de quolibet peccatorum genere, non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est poenitentia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur penitere de his, quae nostra uoluntate commissimus: principaliter autem, quia ad deletionem peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccato uero originali poenitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum non ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec etiam proprie: quia peccatum originale, non est nostra uoluntate peccatum, nisi forte in quantum uoluntas ad ea reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apostolus dicit Ro. 5. In quo omnes peccauerunt: in quantum tamen large accipitur poenitentia pro quacumque detestatione rei peccatae, potest dici poenitentia de peccato originali sicut loquitur Augustinus * in li. de poenitentia.

ARTICVLVS III.

Utrum haec sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod haec non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formae enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesiae usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communia usu habetur: quoniam in quibusdam absolutionibus, quae in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in cena domini, absolvens non uirum oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatia, cum dicit, Misereatur uestri omnipotens Deus, ergo haec non est forma huius sacramenti.

¶ Super questionem octuagesimam quartam articulum tertium.

IN art. 3. eiusdem q. in responsione ad tertium circa formam absolutionis aduerte, quod licet forma absolutionis consistat in illis duobus uerbis, scilicet absoluo te, ut in littera dicitur, & habetur ex Concilio florentino sub Eugenio IIII. nihilominus si quis alijs uerbis uteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum.

¶ Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem, quia uirtus sacramentalis non est

* Ar. præc. ad 1. & a.

D. 1006.

In li. 3. uera & falsa poenitentia, c. 8. ro. 4. & li. de poenitentia, c. 1. de poenitentia, c. 1. de poenitentia, c. 1. de poenitentia, c. 1. de poenitentia, c. 1.

Li. de mediis...